

**КИЇВСЬКИЙ СТОЛИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ФАКУЛЬТЕТ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА І ХОРЕОГРАФІЇ
КАФЕДРА АКАДЕМІЧНОГО ТА ЕСТРАДНОГО ВОКАЛУ**

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

на засіданні Вченої ради Факультету
музичного мистецтва і хореографії

Київського столичного університету імені Бориса Грінченка

17.03.2026 р., протокол № 3

Голова Вченої ради

Факультету музичного мистецтва і хореографії

Ганна КОНДРАТЕНКО

ПРОГРАМА

АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

Освітньо-професійної програми: 025.00.02 «Сольний спів»

Галузь знань – 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність – 025 «Музичне мистецтво»

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Форма навчання – денна

Київ – 2026

Програма атестаційного екзамену для здобувачів освіти галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітньої програми 025.00.02 «Сольний спів» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання.

Розробник: Мережко Юлія Валеріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри академічного та естрадного вокалу

Програма атестаційного екзамену схвалена на засіданні кафедри академічного та естрадного вокалу Факультету музичного мистецтва і хореографії

Протокол № 3 від 05.03.2026 р.

Завідувач кафедри _____ Олена ЗАВЕРУХА

Програму атестаційного екзамену погоджено з гарантом освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів»

Гарант освітньо-професійної програми _____ Олена ЗАВЕРУХА

Методичні рекомендації затверджено на засіданні Вченої Ради Факультету музичного мистецтва і хореографії.

Протокол від «17» березня 2026 року № 3

Учений секретар _____ Тетяна СУХОМЛІНОВА

Пояснювальна записка

Програма атестаційного екзамену для здобувачів освіти галузі знань 02 Культура та мистецтво, спеціальності 025 Музичне мистецтво, освітньо-професійної програми 025.00.02 «Сольний спів» розроблена відповідно до вимог підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, побудована на основі змісту програм навчальних дисциплін «Музична педагогіка та музична психологія» і «Методика викладання вокалу», ґрунтується на досягненнях педагогічної, психологічної, мистецтвознавчої науки, відповідає сучасним вимогам вищої мистецької освіти, світовим інноваційним тенденціям, враховує динаміку розвитку національного ринку праці, швидкозмінних умов професійної діяльності вчителя мистецької школи.

Мета атестаційного екзамену: виявити рівень засвоєння здобувачами теоретичних знань з вищевказаних дисциплін, сформованості результатів навчання бакалаврів музичного мистецтва та їх готовності до майбутньої вокально-виконавської та музично-педагогічної діяльності.

Завдання атестаційного екзамену – виявити у здобувачів:

- рівень засвоєння змісту програми з навчальної дисципліни «Музична педагогіка та музична психологія» у межах цілісного музично-педагогічного процесу;
- знання щодо особливостей музичного мистецтва як складової частини духовної культури людства, його пізнавальні та виховні можливості;
- знання теоретичних основ методики викладання музичних дисциплін в мистецьких школах.
- знання психологічних процесів особистості музиканта, їх розвиток в процесі підготовки до концертного виступу;
- ступінь готовності до майбутньої професійної діяльності;
- знання змісту, принципів і методів навчання у вокальному класі в процесі засвоєння програми з дисципліни «Методика викладання вокалу»;
- знання фахових вимог до викладача вокалу та специфіки професійної діяльності педагога-вокаліста мистецьких навчальних закладів;
- рівень сформованості вокально-методичної компетентності студентів;
- рівень готовності до майбутньої вокально-виконавської та вокально-педагогічної діяльності;
- розуміння теоретичних основ розвитку співацького голосу, професійних вимог до діяльності викладача вокалу мистецької школи; методичних засад організації та проведення навчальних занять у класі сольного співу; орієнтування в науково-методичній літературі та навчально-педагогічному вокальному репертуарі, володіння методикою його вивчення.

Протягом складання атестаційного екзамену у студентів мають бути виявлені сформовані наступні компетентності:

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у галузі музичної професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування системи інтегрованих художньо-естетичних знань з теорії, історії музики, педагогіки та виконавства та характеризується комплексністю та невизначеністю умов

Загальні компетентності:

ЗК-1 Здатність до спілкування державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК-3 Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК-4 Вміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК-5 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК-8 Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК-9 Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК-12 Здатність працювати автономно.

ЗК-14 Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК-16 Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК-17 Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Спеціальні компетентності:

СК-3 Здатність усвідомлювати художньо-естетичну природу музичного мистецтва.

СК-4 Здатність усвідомлювати взаємозв'язки та взаємозалежності між теорією та практикою музичного мистецтва.

СК-5 Здатність використовувати знання про основні закономірності й сучасні досягнення у теорії, історії та методології музичного мистецтва.

СК-7 Здатність володіти науково-аналітичним апаратом та використовувати професійні знання у практичній діяльності.

СК-10 Здатність застосовувати базові знання музично-теоретичних систем та провідних концепцій, педагогіки та психології у педагогічній діяльності з фаху.

СК-11 Здатність оперувати професійною термінологією.

СК-12 Здатність збирати, аналізувати, синтезувати художню інформацію та застосовувати її в процесі практичної діяльності.

СК-13 Здатність використовувати широкий спектр міждисциплінарних зв'язків.

СК-14 Здатність демонструвати базові навички ділових комунікацій.

У результаті вивчення навчальних дисциплін «Музична педагогіка та музична психологія» і «Методика викладання вокалу» здобувачі повинні продемонструвати отримані **програмні результати навчання:**

РН-4 Аналізувати музичні твори з виокремленням їх належності до певної доби, стилю, жанру, особливостей драматургії, форми та художнього змісту.

РН-6 Демонструвати спроможність до самостійного дослідження наукової проблеми в галузі музичного мистецтва та написання роботи відповідно до вимог, готовність дискутувати і аргументувати власну позицію.

РН-10 Володіти базовими знаннями, практичними навичками організаційної та творчої роботи з ансамблевим колективом.

РН-12 Володіти термінологією музичного мистецтва, його понятійно-категоріальним апаратом.

РН-13 Вміти здійснювати педагогічну діяльність.

РН-14 Використовувати на професійному рівні методи та прийоми викладання вокалу. Виявляти вміння здійснювати педагогічну діяльність з урахуванням потреб здобувачів освіти та з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей. Виявляти розуміння роботи із здобувачами освіти з особливими освітніми потребами. Знати основні принципи планування освітнього процесу в ДШМ або ДМШ, документацію та форми контролю.

РН-15 Демонстрація музично-теоретичних, культурно-історичних знань з музичного мистецтва. Знати основи педагогіки та психології та володіти навчальним репертуаром з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів.

РН-16 Виявляти розуміння фінансово-адміністративних принципів організації мистецьких заходів, закладів культури та музичної освіти.

РН-17 Демонструвати аргументовані знання з особливостей музичних стилів різних епох.

Програма атестаційного екзамену включає такі складові: пояснювальну записку, критерії оцінювання навчальних досягнень студентів, зміст програм навчальних дисциплін «Музична педагогіка та музична психологія» та «Методика викладання вокалу», списки рекомендованої основної та додаткової літератури.

Атестаційний екзамен проводиться у тестовій формі й передбачає виконання здобувачами тестових завдань.

Тестові завдання спрямовані на виявлення у студентів знань з музичної педагогіки, музичної психології, методики викладання вокалу та готовності до застосування сучасних освітніх технологій у музично-педагогічному та вокально-виконавському процесі, усвідомлення особистісно-зорієнтованого, герменевтичного, інтегрованого та компетентнісного підходів до навчання, виховання і розвитку учнів, умінь творчо використовувати інноваційні ідеї в сучасному освітньому процесі. Вони мають професійне спрямування, їх вирішення вимагає інтегрованого застосування; студенти мають продемонструвати творчу розумову діяльність.

Підготовка здобувачів до виконання тестових завдань атестаційного екзамену передбачає наступні етапи: завчасно ознайомитися з орієнтовним переліком тем; повторити весь теоретичний матеріал; завчасно переконатися у наявності доступу до ЕНК (у разі технічних проблем – звернутися до системного адміністратора / уповноваженої особи з питань технічного забезпечення); у день екзамену завчасно (10 хвилин до початку) приєднатися до ЕНК, обравши оболонку комплексного екзамену, завдання «Тест»; уважно і вдумливо читати тестові питання.

Успішність здобувачів на екзамені оцінюється за рейтинговими показниками (А – 90-100; В – 82-89; С – 75-81; D – 69-74, Е – 60-68, F, FX – 1-59) з урахуванням критеріїв оцінювання з кожної дисципліни. Загальна оцінка є результатом суми оцінок за кожну дисципліну: музична педагогіка та музична психологія (40 тестів, які оцінюються в 1 бал), методика викладання вокалу (60 тестів, які оцінюються в 1 бал). Тестові завдання оцінюються в 100 балів (максимально).

Програма включає перелік тем з музичної педагогіки та музичної психології і методики викладання вокалу. До програми атестаційного екзамену додається комплект тестів з навчальних дисциплін «Музична педагогіка та музична психологія» і «Методика викладання вокалу», укладених на компетентнісних засадах, що розміщені в електронному навчальному курсі (ЕНК) на платформі Moodle <https://elearning.kubg.edu.ua/course/view.php?id=26538>.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

МУЗИЧНА ПЕДАГОГІКА ТА МУЗИЧНА ПСИХОЛОГІЯ ОРІЄНТОВНИЙ ПЕРЕЛІК ТЕМ ДЛЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ

Сутність та зміст музичної педагогіки

Визначення сутності поняття «музична педагогіка». Розкриття змісту дисципліни музична педагогіка. Об'єкт та предмет музичної педагогіки. Висвітлення категорій музичної педагогіки, сучасних тенденцій розвитку музичної освіти. Проведення паралелей між музичною педагогікою та іншими дисциплінами.

Методологічні засади музичної педагогіки

Обґрунтування наукових підходів, методологічних принципів та методів дослідження в галузі музичної педагогіки. Ознайомлення з поняттями: «закономірність», «педагогічна умова».

Музична психологія як наука. Предмет і завдання музичної психології

Загальні характеристики музичної психології як науки. Висвітлення історії розвитку психологічної науки. Психіка, ЦНС. Класифікація загальнонаукових методів дослідження психіки людини.

Історія розвитку психологічної науки. Етос і катарсис музичного мистецтва
Розвиток музичної психології в ХХ – ХХІ століттях. Складові сучасної музичної психології. Категорії та принципи психологічної науки. Розкриття понять етосу і катарсису від прослуховування, виконання музичного мистецтва.

Структура особистості в теорії радянської та світової психологічної літератури

Особистість як загальнонаукова категорія психології. Основні теорії особистості у світовій психології. Розкрити загальні психологічні характеристики особистості та закономірності її становлення.

Етапи розвитку вітчизняної та світової педагогіки

Висвітлення етапів розвитку західноєвропейської музичної педагогіки. Ознайомлення з періодизацією становлення та розвитку музичної педагогіки в

Україні.

Зміст музичного навчання та його складові

Розкриття змістових компонентів музичного навчання. Опис дидактичних принципів музично-педагогічного процесу.

Природні задатки здібностей. Здібності особистості як основа її креативного розвитку

Розкриття понять «задатки», «здібності», «музичні здібності». Формування здібностей, музичних зокрема.

Емоційно-вольова регуляція поведінки музиканта

Розкриття теоретичних підходів до проблеми емоцій. Висвітлення фізіологічних основ виникнення емоційних станів. Конкретизація поняття «воля», опис вольових властивостей особистості музиканта. Емоційно-вольова регуляція поведінки музиканта як основа його успішної виконавської діяльності.

Методи, форми музичного навчання. Технології, системи музичного виховання

Розкриття методів, прийомів музичного навчання. Конкретизація форм музичного навчання. Уточнення існуючих систем та технологій музичного виховання. Розкриття організації процесу планування та педагогічної оцінки результатів музичного виховання.

Музично-педагогічна діяльність викладача мистецької школи

Мотиви, засоби, механізми спілкування. Психологія безпосереднього контакту. Конкретизація видів комунікативної культури вчителя з учнями.

Особливості комунікативної поведінки особистості музиканта

Особливості комунікативної поведінки особистості. Групи і їх класифікація.

Темперамент музиканта, характеристика його типів

Сутність поняття «темперамент», історія розвитку вчення про темперамент. Загальна характеристика його типів. Характер. Походження характеру та його прояви. Акцентуація рис характеру.

Психологічні особливості дітей різних вікових категорій

Загальні характеристики дітей дошкільного, молодшого шкільного, середнього, підліткового, юнацького віку. Пізнавальні процеси дітей різного віку. Висвітлення проблем навчання дітей різного віку.

Музикотерапія, вокалотерапія – здоров'язберігаючі технології

Пояснення щодо сутності музикотерапії та вокалотерапії та їх впливу на розвиток особистості учня. Тренінги з музикотерапії та вокалотерапії.

Методичні поради щодо роботи з дітьми з особливими освітніми потребами на заняттях мистецького циклу

Вроджені вади дітей. Методичні вказівки щодо музичної діяльності з дітьми з особливими освітніми потребами на заняттях мистецького циклу.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА:

1. Драганчук В. М. (2016). Музична психологія і терапія : навч. посібник для студ. спец. «Муз. мистецтво» [Електронний ресурс] / Вікторія Драганчук ; передм. Л. Кияновської ; Східноєвропейський нац. ун-т ім. Л. Українки. 230 с.

2. Загальна психологія: довідкові матеріали (на допомогу студенту вищого педагогічного навчального закладу в підготовці до екзамену) / Укладач: С. В. Яремчук. Мелітополь, 2001. 60 с.
3. Олексюк О. М. (2013). Музична педагогіка : навч. посіб. Київ : Київ.ун-т ім. Б. Грінченка. 248 с.
4. Падалка Г. М. (2008). Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін). Київ : Освіта України. 274 с.

ДОДАТКОВА:

1. Білоус О. В. Вікова психологія (2015): Навчальний посібник для студ.пед.унів-тів. Чернігів: Чернігівський нац. пед. унів.-т імені Т.Г. Шевченко. 108 с. Режим доступу: <https://epub.chnpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/6025>
2. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія (2021): Навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів. Педагогічний фаховий коледж ЛНУ імені Івана Франка. Київ : АкадецидаВ. 360 С. Режим доступу: <https://pedcollege.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/03/Savchyn-Vikova-psykholohiia-.pdf>

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ВОКАЛУ

Сольний спів як вид музичного виконавства. Основні завдання та напрямки розвитку вокальної педагогіки

Види музичного виконавства (вокальне, інструментальне, диригентське). Специфіка вокального виконавства. манери сольного співу (академічна, народна, естрадна). Спільне та відмінне в академічній та естрадній манерах співу. Особливості звуковидобування і звуковедення в академічній та естрадній манерах співу. Завдання вокальної педагогіки: вивчення основ теорії і методики формування, розвитку і збереження співацького голосу; розвиток співацького голосу та функціонального вокального слуху учнів (студентів); формування виконавської майстерності та культури співу; прищеплення навичок сценічної діяльності.

Організація навчання у вокальному класі. Принципи і методи навчання сольного співу

Навчання у вокальному класі ґрунтується на взаємозв'язку всіх структурних компонентів уроку (психологічна підготовка до процесу співу, робота над вокально-технічними вправами, вивчення вокалізів, закріплення набутих навичок у процесі роботи над вокально-художніми творами, домашнє завдання). Створення на заняттях сприятливого психологічного клімату. Поступове ускладнення навчальних вимог до учня (студента). Ілюстрація викладачем вокального матеріалу на високому професійному рівні (голос викладача – еталон, взірець для

наслідування). Структура навчального вокального репертуару майбутнього викладача вокалу містить чотири основних розділи: традиційний класичний репертуар (арії з опер, романси, вокальні твори композиторів-класиків); народні пісні (з супроводом та без супроводу); твори сучасних композиторів; шкільний пісенний репертуар. Методи навчання у вокальному класі ґрунтуються на основних принципах формування й розвитку співацького голосу: 1) розуміння значення нейрофізіологічного фактора у формуванні вокальної техніки; 2) поступовий розвиток голосу; 3) одночасний розвиток усіх якостей співака; 4) індивідуальний підхід до кожного учня (студента).

Вікові особливості будови та розвитку співацького апарату. Будова гортані та її робота під час співу. Вокальні функції голосових складок. Органи дихання

Фізіологічні особливості будови голосового апарату у дітей: дошкільнят (від народження до 7 років), дітей молодшого шкільного віку (7-10 років), підліткового віку (11-14 років) та старшого шкільного віку (15-18 років). Функції голосового апарату у дітей: високе положення гортані, лімфатичні та сполучні тканини в дошкільному віці виконують функцію ще не розвинених голосових складок; 10-11 років – фальцетний механізм голосоутворення; 10-12 років – бурхливе зростання дитячого організму, період статевого дозрівання; гортань і голосові складки у хлопчиків збільшуються майже вдвічі (у дівчат цей процес здійснюється еволюційно); 14-15 років (мутація) – збільшення довжини і маси голосових складок зумовлює диференціацію типів голосів (жіночі: сопрано, мецо-сопрано, контральто; чоловічі: тенор, баритон, бас).

Основні складові співацького апарату (гортань, артикуляційні органи, органи дихання, резонатори). Голосовий апарату та функції голосоутворюючих факторів дорослої людини: будова гортані та її робота під час співу; надскладкова і підскладкова частини голосового апарату; вокальні функції голосових складок (характер змикання у різних співацьких режимах - спів у грудному регістрі, фальцет, мікст тощо); органи дихання та їхні функції в процесі співу (бронхо-легенева система – трахея, бронхи, бронхіоли, ребра, грудна клітина, діафрагма).

Артикуляційний апарат

Резонатори, їх значення та практичне застосування (постійні та змінні, верхні й нижні, тверді і м'які резонатори). Процес звукоутворення. Техніка вдихання перед початком фонації (вдихання через ніс, рот; одночасне видихання через ніс і рот; переваги й недоліки різних видів вдихання в процесі співу). Рефлекторне змикання голосових складок. Залежність характеру змикання голосових складок від тиску на них повітряного струменя. Специфіка співацького видихання. Положення звукоутворюючих органів під час співу (міміка співака, язик, губи, зуби, м'яке піднебіння, надгортанник, нижня щелепа, зів). Біофізичні фактори звукоутворення. Вплив купола й зіву на акустичні характеристики співацького звуку. Вокально-дихальний процес. Опора дихання та звука

Дихання – основа співу. Три фази співацького дихання. Часове співвідношення вдиху та видиху у процесі співу. Особливості вдихання носом і ротом. Робота діафрагми під час вдихання і видихання. Плавний, спокійний, еластичний видих. Домінування звуку над диханням. Спрямування звуку в резонансовий пункт. Об'єднана опора дихання і звука - гармонійна м'язова співдружність між диханням і звуком, між діафрагмою, черевним пресом і співацькою позицією звуку (резонансовим пунктом). Поняття імпедансу. Сильний та слабкий імпеданс. Непрямий показник імпедансу – комплекс відчуттів співацької опори. Відпрацювання методичного прийому: не збільшення сили видиху, а збереження вдихальної установки, що дає найкращий акустичний ефект за мінімальних витрат м'язової енергії.

Типи співацького дихання

Грудне дихання (верхньореберне або ключичне): здійснюється верхньою частиною легенів майже без участі діафрагми та черевного пресу; має малий запас повітря; призводить до перевтоми голосового апарату. Діафрагматичний або черевний тип дихання: здійснюється за допомогою діафрагми, ребер та м'язів нижньої частини живота; збільшує місткість легенів, що сприяє природному, правильному звучанню голосу співака. Мішаний (нижньореберний - діафрагматичний) або грудно-черевний (косто-абдомінальний) тип дихання: відзначається активною роботою м'язів грудної і черевної порожнин та діафрагми., найбільш правильний і доцільний у вокальній педагогіці. Організація співацького дихання: вдих безшумний, спокійний, швидкий, одночасно через рот і ніс; рівномірна подача дихання до голосових складок; еластичний видих; ритмічна подача дихання при виконанні пауз та цезур; уміння користуватись як повільним глибоким вдихом, так і коротким та швидким; дихання природне, не напружене, зручне фізично; рефлекторний зв'язок м'якого піднебіння і діафрагми; кантиленний спів базується на економному м'якому видиху; форсований видих – причина псування голосу.

Вокальний звук як фізичне явище. Співацька позиція звуку

Фізичні характеристики співацького голосу: висота звука (наслідок зміни частоти коливань голосових складок та їх сприйняття людиною); сила звука (наслідок зміни амплітуди коливань голосових складок, яка визначається розмахом коливань, сприйняття яких називають гучністю); тембр співацького голосу (відтінок забарвлення, характер; залежить від форми коливань звуку і визначається кількістю та відносною силою, якістю обертонів, які супроводять основний звук). Вібрато. Явище резонансу. Низька співацька форманта (м'якість і об'ємність звучання за рахунок залучення до звукоутворення грудних резонаторів); середня співацька форманта (забезпечує рухливість голосу, розбірливість співацької дикції та артикуляції); висока співацька форманта надає голосу дзвінкості й польотності, найбільше піддається розвитку під час навчання).

Співацька позиція або резонансовий пункт (місце, точка відчуття упору вокально-дихальної енергії під час співу, завдяки якому голос може максимально посилитись і набути необхідного забарвлення за рахунок резонування всіх твердих і м'яких резонаторів голосового апарату; точка психофізіологічного відчуття художнього звучання голосу та вимови слів під час співу чи розмови). Цілеспрямований співацький звук – активний співацький звук, спрямований до співацької позиції (резонансового пункту). Дотик – вокально – технічний прийом тонкого і ніжного (стакатованого) торкання голосового струменя до резонансового пункту, при виконанні якого витрачається мінімальна кількість повітря, сили й енергії. Атака співацького звука – перехід голосового апарату від дихального стану до співацького; технічний прийом, що характеризує активний початок звучання голосу під час співу. Три види атаки співацького звука: придихова; м'яка; тверда.

Акустичні якості голосних і приголосних звуків

Фонетичний метод – ґрунтується на впливах окремих звуків мови (фонем) – голосних і приголосних – на роботу голосового апарату та на звучання співацького голосу; дає змогу опиратися на мовний досвід (як дітей, так і дорослих) та використовувати вже сформовані мовні стереотипи. Допомагає налагодити правильні функції артикуляційного апарату, активізує роботу гортані та органів дихання. Акустичні якості голосних і приголосних звуків, їх класифікація залежно від положення артикуляційних органів під час їх вимови та співу. Специфіка застосування (поєднання) голосних і приголосних звуків у вокальних вправах.

Діапазон і реєстри співацького голосу

Звуковисотний діапазон жіночих голосів: сопрано – до першої октави-мі третьої октави; меццо-сопрано – ля малої октави-ля другої октави; контральто – мі малої октави-фа другої октави. Звуковисотний діапазон чоловічих голосів: тенор – до малої октави-до другої октави; баритон – ля великої октави-соль першої октави; бас – мі великої октави-фа першої октави. Регістр – частина діапазону, звукоряду (інструмента або співацького голосу), яка відрізняється певною своєрідністю звукового забарвлення. Основні реєстри співацького діапазону: нижній (грудний), середній (медіум, або мішаний) і високий (головний). Перехідні ноти, їх розташування у різних типів голосів. Методи розвитку діапазону та згладжування реєстрів в процесі роботи над вправами у висхідному і низхідному русі.

Класифікація та коротка характеристика співацьких голосів

Жіночі голоси – сопрано (колоратурне, лірико-колоратурне, ліричне, лірико-драматичне, драматичне), меццо-сопрано (ліричне, драматичне), контральто (низьке меццо-сопрано). Чоловічі голоси – тенор (альтино, ліричний, лірико-драматичний, драматичний), баритон (ліричний, лірико-драматичний,

драматичний), бас (профундо, кантанте, центральний, октава). Особливості звучання різних типів голосів (за тембром, діапазоном, силою).

Методи роботи над вокальними вправами. Методи роботи над вокалізами

Роль вокально-технічних вправ у формуванні й розвитку спеціальних виконавських навичок: 1) розспівування учня, студента (розігрівання голосового апарату на початку заняття, приведення м'язової системи у стан готовності до співу); 2) формування й розвиток певних умінь і навичок шляхом багаторазового повторення чітко визначених дій. Вивчення вправ по нотах і на слух. Розвиток музичних здібностей учня (студента) в процесі роботи над вправами (музичної пам'яті, звуковисотного й тембрового слуху, відчуття метроритму).

Вокалізи як засіб розвитку вокальної техніки: поліпшення якості звука, розвиток співацького діапазону та витривалості голосу в певних теситурних умовах, відчуття музичної фрази, опанування динамічних відтінків, загальний музичний розвиток. Доцільність вивчення обмеженої кількості вокалізів, доведених учнем (студентом) до завершеної (концертної) форми виконання та використання їх у вигляді щоденних вправ. Застосування різних методів вивчення вокалізів залежно від мети заняття (сольфеджування; спів на окремі голосні та склади).

Методика вивчення вокальних творів у класі сольного співу

Завдання вивчення вокальних творів: розвиток вокальних здібностей студента; забезпечення його художньо-виконавського зростання; підготовка до вокально-сценічної та вокально-педагогічної діяльності. Формування елементарних співацьких навичок у процесі засвоєння шкільного пісенного репертуару. Значення народної пісні у формуванні вокальної техніки студента. Формування виконавського стилю вокаліста в процесі вивчення романсів, арій з опер та творів сучасних композиторів. Специфіка роботи з мікрофоном та без нього.

Визначення типу співацького голосу та вибір відповідного йому репертуару

Практичні прийоми визначення типу співацького голосу за: робочим діапазоном; перехідними нотами; тембром голосу; характером звучання гранично високих і гранично низьких нот. Опанування студентами специфіки визначення типу голосу за виконанням окремих звуків та в процесі виконання вокально-технічних вправ і вокальних творів.

Фахові компетенції та специфіка діяльності викладача сольного співу

Вокально-методична компетентність як готовність до фахової діяльності визначається володінням трьома групами компетенцій:

1) особистісні компетенції як «сплав» природно-психологічних особливостей і набутих в процесі навчання фахово необхідних якостей особистості, які визначають успішність розвитку учня-вокаліста і самого педагога (особистісні

якості; здібності; індивідуальні психологічні особливості; стиль роботи; творчий імідж.); 2) професійно-педагогічні компетенції – аксіологічна настанова (позитивне ставлення професійної діяльності та зацікавленість у її здійсненні; усвідомлення естетичної цінності й виховних функцій вокального виконавства; сформованість загальної та сценічної культури; єдність інтелектуальної, естетичної і духовної сфер діяльності); фахові знання (філософсько-естетичні; психолого-педагогічні; музикознавчі; методичні; фізіологічні); спеціальні навички (аналітично-слухові; вокальні; інструментальні); уміння (педагогічні; музично-виконавські; комунікативні; художньо-творчі; дослідницькі); володіння методикою викладання сольного співу (дотримання навчальної програми; володіння прийомами визначення типу співацького голосу; володіння методами роботи над вокальними вправами, вокалізами, вокальними творами); 3) функціональні компетенції (наявність досвіду педагогічної і вокально-виконавської діяльності; функціональна спроможність як здатність і готовність виконувати функції викладача сольного співу; здатність до самоаналізу і самокоригування; володіння системою оцінювання учнів та студентів у класі сольного співу). Специфіка фахової діяльності педагога-вокаліста: поєднання вокальних та інструментальних навичок у роботі над вокальними вправами; володіння методикою постановки всіх типів голосів; знання різножанрового репертуару для різних типів голосів; уміння ілюструвати голосом у всіх регістрах; суб'єктивність ведення занять; поєднання педагогічної та концертно-виконавської діяльності.

Практичне засвоєння методів роботи над вокальними вправами і вокалізами

Моделювання професійної діяльності викладача сольного співу: індивідуальне розспівування студентів підгрупи (робота над вправами на різні види техніки; виявлення недоліків звукоутворення і звуковедення за характером звучання голосу та визначення способів їх усунення). Робота над вокалізами для високих, середніх і низьких голосів (жіночих, чоловічих): сольфеджування вокалізів; спів на різні голосні і склади. Порівняльний аналіз вокального матеріалу вокалізів для високих і низьких голосів.

Методика роботи над вокальними творами

Аналіз студентами вокальних творів (народних пісень, романсів, фрагментів арій з опер) з метою визначення виконавського плану роботи над ними. Виконавський аналіз вокальної партії: визначення інтонаційних труднощів мелодичної лінії, фонетичної зручності літературного тексту, фразування тощо.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк В. Г. (2007). Вокальна педагогіка (сольний спів): підручник. Київ: ЗАТ «Віпол». 174 с.
2. Антонюк В. Г. (2000). Постановка голосу. Навчальний посібник для студентів вищих музичних навчальних закладів. Київ: Українська ідея. 68 с.
3. Голос людини та вокальна робота з ним (2010): [монографія] / Г. Є. Стасько, О. Д. Шуляр, М. Ю. Сливоцький, М. П. Стефанюк, О. Р. Молодій, М. В. Попелюк, І. І. Жеребецька // Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпатського нац. ун-ту ім. В. Стефаника. 336 с.
4. Мережко Ю. В., Шепеленко Г. Б. (2020). Вокальні твори українських композиторів кінця ХІХ – початку ХХІ століття: навчально-методичний посібник. Київ: Інтерсервіс, 2020. 180 с.
5. Овчаренко Н. А. (2006). Основи вокальної методики: науково-методичний посібник. Кривий Ріг : Видавничий дім. 116 с.
6. Пляченко Т. М. (2005). Методика викладання вокалу: навч.-метод. посібник для студентів мистецького факультету (Спеціальність «Музична педагогіка і виховання»). Кіровоград : КДПУ. 80 с.
7. Пляченко Т. М. (2006). Постановка голосу: навчальна програма для студентів мистецького факультету педагогічного університету. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка. 28 с.

Шкала відповідності оцінок

Рейтингова оцінка	Оцінка стобальною шкалою	Значення оцінки
А	90-100	Відмінно – відмінний рівень знань/умінь/навичок в межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками.
В	82-89	Дуже добре – достатньо високий рівень знань/умінь/навичок в межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок.

C	75-81	Добре – в цілому добрий рівень знань/умінь/навичок з незначною кількістю помилок.
D	69-74	Задовільно – посередній рівень знань/умінь/навичок із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності.
E	60-68	Достатньо – мінімально можливий допустимий рівень знань/умінь/навичок.
F, FX	1-59	Незадовільно – досить низький рівень знань/умінь/навичок.